

**КОМІТЕТ З ПИТАНЬ СІМ'Ї,
МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ, СПОРТУ ТА ТУРИЗМУ**

ДОПОВІДЬ

на тему:

**СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ТУРИСТИЧНІ РИНКИ
ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ**

До Парламентських слухань:

**«Розвиток туристичної індустрії як інструмент
економічного розвитку та інвестиційної привабливості України»**

Підготував:

Осипенко Андрій

Олександрович

Київ – 2016

Особи з особливими потребами (інші назви – люди з обмеженими можливостями, неповносправні, інваліди) – це певна соціальна група людей. На сьогодні ми живемо в той час, де при всій своїй неспроможності, людина не змушена відмовляти собі у людських задоволеннях. Активно подорожувати може інвалід-колясочник, відчутти навколишню красу у всій повноті як сліпо-, так і глухонароджений. Світ перестає бути закритим, а навпаки – відкриває кордони і нові можливості для неповносправних. Аби туризм для них перетворився на задоволення і цікаву пригоду, а не на випробування, звісно потрібні особливі умови, індивідуальний підхід до кожного [10].

На сьогодні актуальність захисту інвалідів в Україні набуває особливого значення у зв'язку з постійним зростанням їх частки у загальній структурі населення.

У нашій країні якість життя інвалідів, як правило, нижче решти населення, що обумовлено наступним: недостатністю в нашому суспільстві гуманізму і милосердя по відношенню до людей з особливими потребами; нерозвиненістю і непристосованістю соціальної інфраструктури міст і сільських населених пунктів з урахуванням задоволення основних потреб інвалідів; низьким рівнем матеріального забезпечення і соціального обслуговування, їх недостатньою гнучкістю; низькою якістю чи відсутністю технічних засобів і пристосувань, необхідних для обслуговування, пересування і праці інвалідів; наявністю значних труднощів в отриманні якісної професійної, особливо вищої освіти, в задоволенні духовних потреб [3, с. 4-5].

У Рекомендаціях 1185 до реабілітаційних програм 44-й сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи від 5 травня 1992 року інвалідність визначається як обмеження в можливостях, обумовлені фізичними, психологічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими й іншими бар'єрами, які не дозволяють людині, що має інвалідність, бути інтегрованим у суспільство й брати участь у житті родини або суспільства на таких же підставах, як і інші члени суспільства [9]. І. Г. Козуб вважає, що терміни «інвалід», «особа з інвалідністю», «громадяни з особливими потребами», «особи з обмеженою працездатністю», «особи з обмеженими фізичними і розумовими можливостями», які використовуються для означення осіб із зниженою працездатністю є недосконалими, а в деяких випадках – принизливими. Тому доцільно переглянути національне законодавство та замінити вищеперелічені терміни на термін «особи зі зниженою працездатністю» [4, с. 51].

Отже, інвалідність є явищем соціальним, уникнути якого не може жодне суспільство, і тому кожна держава відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів та можливостей формує соціальну та економічну політику щодо осіб з обмеженими фізичними та (або) розумовими вадами. Не дивлячись на це, проблема лікування, реабілітації та соціальної адаптації людей з особливими потребами, у т.ч. й спеціалізованих туристських ринків для осіб з особливими потребами, залишається надзвичайно гострою у всьому світі.

У сфері туризму для осіб з обмеженими фізичними можливостями (інва-туризму) проходять процеси активної інституціоналізації. Про це свідчить виникнення міжнародної туристської організації SATH, яка проводить щорічні

конгреси, випускає щомісячний журнал, співробітничав з урядами окремих держав. До складу SATH входять некомерційні та громадські організації з різних країн, а також організації з різноманітних сфер туристського бізнесу. Штаб-квартира SATH знаходиться в США, в місті Нью-Йорк, кількість членів SATH безупинно зростає. На сьогодні SATH є членом Всесвітньої туристської організації, що свідчить про інтеграції туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями у загальносвітову систему туризму [2, с. 36-37]. У Польщі в м. Красностав є спеціальний готель для осіб з особливими потребами [10].

Санаторно-курортна справа для осіб з особливими потребами в Україні спирається на діючий Закон України «Про курорти», прийнятий 5 жовтня 2000 року [6], та відповідну нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність даної сфери, забезпечуючи доступність санаторно-курортного лікування для всіх громадян, і в першу чергу для інвалідів, дітей, хворих на туберкульоз тощо, економне та раціональне використання природних лікувальних ресурсів та їх охорону.

Спеціалізовані туристські ринки для осіб з особливими потребами на сьогодні – це найперше державна санаторно-курортна зона. 16 грудня 2009 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї» [8]. Конвенція про права інвалідів передбачає, що держави-учасниці зобов'язуються забезпечувати та заохочувати повну реалізацію всіх прав людини й основоположних свобод всіма особами з особливими потребами/інвалідністю без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності. Із цією метою держави-учасниці зобов'язуються: вживати всіх належних заходів для усунення будь-яких проявів дискримінації щодо осіб з особливими потребами/інвалідністю, а також сприяти наявності й використанню нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, засобів, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжних технологій, зручних для осіб з обмеженими можливостями, приділяючи першочергову увагу недорогим технологіям.

Фізкультурний рух інвалідів в Україні з кожним роком також набирає все більшого розмаху. 14 вересня 2000 року було прийнято Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [7].

На сьогодні в м. Одеса є досвід залучення некомерційних організацій надання окремим категоріям громадян соціальних послуг, зокрема медичних. Так, працюючи 10 років над рішенням проблеми лікування хворих церебральним паралічем, групі фахівців вдалося розробити і запровадити систему комплексної медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів, яку вони назвали «Майбутнє». У основі системи «Майбутнє» лежить комплексний підхід до відновлення хворої дитини, що передбачає максимально ранній початок лікувально-реабілітаційних заходів, безперервне, тривале відновне лікування впродовж декількох років, постійну психолого-педагогічну роботу, роботу з членами сім'ї дитини в поєднанні з одночасним навчанням і подальшою соціальною адаптацією хворого [5, с. 221-222].

Сьогодні ареал туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями включає багато різноманітних куточків земної кулі, у тому числі такі екзотичні, як тундри, савани та пустелі. Проте, на наш погляд, для осіб з особливими потребами найбільш важливими залишаються санаторний (лікувальний) та спортивний туризм.

Довідник з туризму для осіб з фізичними вадами, випущений у Німеччині, нараховує близько 1500 фірм по всьому світі, які надають послуги для інвалідів в сфері туризму [2, с. 36-37]. Зараз кількість аналогічних фірм значно зростає, вони більш урізноманітнюють існуючі туристські програми, орієнтуючись більшою мірою на пригодницькі та спортивні подорожі [1, с. 7].

Серед турфірм, що пропонують послуги цього виду туризму, можна виділити Українське товариство «Зелений хрест», Інтеграційне товариство «Magnum Bonum», Фонд Східна Європа, Товариство молодих інвалідів «Братерство», БГФ ім. Короля Юрія, Івано-Франківське обласне товариство інвалідів «Надія і довіра».

Проте, не зважаючи на те, що в Україні туризм для осіб з особливими потребами у попиті, багато хто із приватних підприємців, котрі здають житло в оренду туристам, часом досить упереджені до інвалідів. Мовляв, вони «відлякують» інших клієнтів, власники виправдовуються, що облаштування житла для неповносправних – витратна і важка справа. Хоча для такої оселі надскладного не потрібно: пандуси, додаткові ручки у ванних кімнатах та кілька правил.

Таким чином, на сьогодні в Україні туризм для неповносправних у великому попиті, але розвивається переважно на амбіціях небайдужих людей. Тому найважливішими завданнями держави повинні стати наступні: соціальна адаптація та соціалізація осіб з особливими потребами у суспільство, підвищення їх реабілітаційного потенціалу та якості життя, у т.ч. і за допомогою туризму; розширення на законодавчому рівні (зокрема, у Законі України «Про туризм»), пріоритетних напрямів державної політики у галузі спеціалізованих туристичних ринків для осіб з особливими потребами; підвищення рентабельності інва-туризму, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток цієї індустрії туризму, залучення благодійних та інших організації, спонсорів, створення нових робочих місць; розвиток інва-туризму у сільських місцевостях, поєднання інва-туризму з екологічним (зеленим) туризмом; створення сприятливих для розвитку туристичних ринків для осіб з особливими потребами умов шляхом спрощення податкового, митного, валютного, прикордонного та іншого регулювання; розширення міжнародного співробітництва у сфері інва-туризму. Україні, яка позиціонує себе як соціальну державу, потрібні спеціалізовані туристичні ринки для осіб з особливими потребами як соціальне явище та як форма реабілітації та інтеграції інвалідів у суспільство, для соціальної адаптації та соціалізації вказаних осіб у суспільство, для підвищення їх реабілітаційного потенціалу та якості життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. В. Спортивно-оздоровчий туризм для інвалідів як новий вид адаптаційного спорту в країні / В. В. Абрамов, М. В. Бублій // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 8. – С. 5-6.
2. Ахметшин А. М. Спортивно-оздоровительный туризм как новый вид адаптивного спорта / А. М. Ахметшин // Адаптивная физическая культура. – 2003. – № 4. – С. 36-37.
3. Горова О. Правове становище інвалідів / О. Горова // Юридична Україна. – 2006. – № 9. – С. 4-7.
4. Козуб І. Г. Доцільність використання терміна «інвалід» та аналогічних термінів, що використовуються в національному законодавстві, для означення осіб зі зниженою працездатністю / І. Г. Козуб // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 435: Правознавство / [ред. кол.: П. С. Пацурківський (наук. ред.), М. В. Никифорак (заст. наук. ред.), Р. О. Гаврилюк (відп. секретар) та ін.]. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 48-52.
5. Михайленко В. Є. Одеській центр реабілітації дітей-інвалідів «Майбутнє» як форма залучення недержавних організацій до практичного розв'язання соціальних проблем / В. Є. Михайленко // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: Матеріали щорічн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 31 жовтня 2007 р.): У 2-х тт. / [ред. кол.: М. М. Іжа, П. І. Надолішній, З. В. Балабаєва та ін.]. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2007. – Т. 1. – С. 221-223.
6. Про курорти: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2026-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – Ст. 435.
7. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні: Закон України від 14 вересня 2000 року № 1954-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 43. – Ст. 370.
8. Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї: Закон України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 9. – Ст. 77.
9. Рекомендація щодо професійної реабілітації та працевлаштування інвалідів [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_091.
10. Туризм для неповносправних [Електронний ресурс] // Варіанти. – 2014. – 16 вересня. – Режим доступу: <http://www.varianty.net/21910-turyzm-dlia-nerovnospravnykh>.